

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje; Lintudirektiivin tarkistaminen valkoposkihanhen ja merimetson suojelun osalta; ennakkovaikuttaminen

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje; Lintudirektiivin tarkistaminen valkoposkihanhen ja merimetson suojelun osalta; ennakkovaikuttaminen (E 11/2025 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Maria Westerman, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Jussi Laanikari, maa- ja metsätalousministeriö
- erikoistutkija Markus Piha, Luonnonvarakeskus
- ylitarkastaja Liisa Maanpää, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- erikoissuunnittelija Markku Mikkola-Roos, Suomen ympäristökeskus
- suojelu- ja tutkimusjohtaja Teemu Lehtiniemi, BirdLife Suomi ry
- juristi Anna-Rosa Asikainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- toimitusjohtaja Kim Jordas, Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry
- toiminnanjohtaja Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- luonnon- ja riistanhoitopäällikkö Ere Grenfors, Suomen Metsästäjäliitto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Kalatalouden Keskusliitto
- Suomen Kalankasvattajaliitto ry
- Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Valtioneuvoston selvityksen tavoitteena on muodostaa Suomen ennakkovaikuttamislinjauksia valkoposkikihanhien (*Branta leucopsis*) ja merimetson (*Phalacrocorax carbo*) suojelutarpeen tarkistamiseen lintudirektiivissä (2009/147/EC) sekä valkoposkikihanhien osalta Bernin sopimuksessa (Yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta).

Suomessa valkoposkikihanhien ja merimetsoon liittyvät haasteet johtuvat lintudirektiivin poikkeussääntelyn tiukasta tulkinnasta kansallisessa oikeuskäytännössä. Ruotsiin, Viroon tai Tanskaan verrattuna Suomi ei ole tiukemman kansallisen oikeuskäytännön vuoksi pystynyt hyödyntämään lintudirektiiviin sisältyvää joustoa, johon komissio päivitettävänä parhaillaan olevassa lintudirektiiviä koskevassa ohjeistuksessaan viittaa. Komission mukaan poikkeuslupaperusteinen harkinta tarjoaa riittävän jouston lajien aiheuttamien vahinkojen ratkaisemiseksi. Ko. lajien aiheuttamien viljelys- ja kalastusvahinkojen ratkaisemiseksi Suomessa tarvitaan kannan säätelyä, joka on toteutettavissa vain ko. lajeja metsästämällä. Nykyisten lintudirektiivistä tehtyjen tulkintojen mukaan poikkeuslupia ei ole mahdollista käyttää valkoposkikihani- tai merimetsokantojen vähentämiseen. Kantojen vähentäminen edellyttäisi lajien lisäämistä lintudirektiivin liitteeseen II/A tai II/B. Tästä syystä Suomi ehdottaa, että valkoposkikihani ja merimetsa siirretään lintudirektiivin liitteeseen II/B eli metsästäettävien lajien luetteloon, joissa on jäsenvaltiokohtainen poikkeus. Lintudirektiivin liitteiden muutos valkoposkikihanhien osalta perustuu lintudirektiivin 15 artiklaan, jonka mukaan on hyväksyttävä muutokset, jotka ovat tarpeen liitteiden I ja V mukauttamiseksi tekniikan ja tieteen kehitykseen.

Valtioneuvoston kanta

Hallitusohjelman mukaan tarpeettomat metsästysrajoitukset elinvoimaisten lajien, kuten merimetson ja valkoposkikihanhien osalta poistetaan, ja lajit siirretään metsästyslain piiriin. Huolehditaan samalla vahinkojen oikeudenmukaisesta korvaamisesta elinkeinonharjoittajille. Hallitus vaikuttaa siihen, että lajit siirretään lintudirektiivin tiukasti suojeltujen lajien listalta. Poikkeusluvala haltuun otettujen lintujen lihaa on voitava hyödyntää.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että runsastuneiden valkoposkikihanhien ja merimetson osalta komissio tarkastelee lintudirektiivin liitteiden muuttamistarvetta tieteellisen ja teknisen kehityksen valossa lintudirektiivin 15 ja 16 artiklojen edellyttämällä tavalla vastaavasti kuin luontodirektiivin 19 artiklan osalta erityisesti suden ja muiden suurpetojen osalta, kuten niitä koskevissa E-kirjeissä E 17/2024 vp ja E 18/2024 vp on linjattu.

Valtioneuvosto ehdottaa, että Bernin sopimusta valkoposkikihanhien osalta muutetaan siten, että laji poistetaan Bernin sopimuksen liitteestä II (täysin rauhoitetut eläinlajit) ja sen jälkeen laji siirretäisiin lintudirektiivin liitteeseen II/A (EU:n alueella metsästäettävät lajit) ja poistettaisiin samalla liitteestä I (lajille perustettava Natura -alueita). Lintudirektiivin liitteeseen II lisättäisiin myös merimetsa.

Valiokunnan lausunto YmVL 6/2025 vp

Vaihtoehtoisesti valtioneuvosto esittää, että valkoposkihanhi ja merimetso siirretään Suomen osalta lintudirektiivin liitteeseen II/B eli liitteeseen, jossa lajien metsästys on sallittua niissä jäsenvaltioissa, joista on siinä maininta.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että lintudirektiivin liitteiden muuttamisen menettelyä valkoposkihanhen ja merimetson osalta tarkastellaan niin, että se mahdollistaisi liitteiden muuttamisen suotuisan suojelun tasolla olevien populaatioiden osalta nykyistä joustavammin. Valtioneuvosto hakee valkoposkihanhen ja merimetson metsästyksen ratkaisua, jossa metsästyksellä voitaisiin vaikuttaa ko. lintulajien kantoihin. Ratkaisuun voidaan päästä useammalla eri vaihtoehtoisella tavalla. Lintukantojen erityisen vahvan rajat ylittävän luonteen vuoksi valtioneuvosto pitää kannattavana myös Euroopan unionin toimia AEWA:n (Afrikan ja Euraasian muuttavien vesilintujen suojelusopimus) roolin vahvistamiseksi

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valtioneuvoston selvitys koskee Suomen ennakko vaikuttamista valkoposkihanhen ja merimetson suojelutarpeen tarkistamiseksi lintudirektiivissä (2009/147/EC) sekä valkoposkihanhen osalta Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta tehdystä yleissopimuksessa, jäljempänä Bernin sopimus. Valtioneuvosto toteaa pitävänsä tärkeänä, että runsastuneiden valkoposkihanhen ja merimetson osalta komissio tarkastelee lintudirektiivin liitteiden muuttamistarvetta tieteellisen ja teknisen kehityksen valossa lintudirektiivin 15 ja 16 artiklojen edellyttämällä tavalla. Vastaavasti on toimittu luontodirektiivin 19 artiklan mukaisesti erityisesti suden ja muiden suurpetojen osalta. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan.

Valtioneuvosto ehdottaa, että Bernin sopimusta muutetaan valkoposkihanhen osalta siten, että laji poistetaan Bernin sopimuksen liitteestä II (täysin rauhoitetut eläinlajit) ja sen jälkeen laji siirretään lintudirektiivin liitteeseen II/A (EU:n alueella metsästettävät lajit) ja poistetaan samalla liitteestä I (lajille perustettava Natura -alueita). Lisäksi valtioneuvosto ehdottaa, että lintudirektiivin liitteeseen II lisätään myös merimetso. Vaihtoehtoisesti ehdotetaan, että valkoposkihanhi ja merimetso siirretään Suomen osalta lintudirektiivin liitteeseen II/B eli liitteeseen, jossa mainittujen lajien metsästys on sallittua niissä jäsenvaltioissa, joista on siinä maininta. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan korostaen samalla, että ensisijaisesti valkoposkihanhi ja merimetso ehdotetaan lisättäväksi lintudirektiivin liitteeseen II/A ja toissijaisesti liitteeseen II/B. Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että lintudirektiivin liitteiden muuttamisen menettelyä valkoposkihanhen ja merimetson osalta tarkistetaan niin, että se mahdollistaa liitteiden muuttamisen suotuisan suojelun tasolla olevien populaatioiden osalta nykyistä joustavammin.

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan tarpeettomat metsästysrajoitukset elinvoimaisten lajien, kuten merimetso ja valkoposkihanhi, osalta poistetaan, ja lajit siirretään metsästyslain piiriin. Hallitus vaikuttaa siihen, että lajit siirretään lintudirektiivin tiukasti suojeltujen lajien listalta. Lisäksi hallitusohjelmassa todetaan, että poikkeusluvalla haltuun otettujen lintujen lihaa on voitava hyödyntää. Valtioneuvon selvityksessä esitetty Suomen kanta vastaa näitä linjauksia. Mikäli ehdotetut muutokset lintudirektiiviin toteutuvat, edellä mainitut muutokset kansalli-

Valiokunnan lausunto YmVL 6/2025 vp

seen lainsäädäntöön on mahdollista toteuttaa tehokkaasti. Lisäksi hallitusohjelman mukaan huolehditaan merimetson ja valkoposkihanhen aiheuttamien vahinkojen oikeudenmukaisesta korvaamisesta elinkeinonharjoittajille. Valiokunta pitää ehdotettua ennakko vaikuttamisratkaisua tarpeellisenä ottaen huomioon myös eduskunnan aikaisemmin hyväksymät kannanotot.

Valkoposkihanhen metsästystä koskevan kansalaisaloitteen yhteydessä eduskunta hyväksyi lausuman, jonka mukaan se edellyttää, että hallitus vaikuttaa aktiivisesti komissioon ja EU:n jäsenvaltioihin, jotta Bernin sopimusta muutetaan ja sen myötä valkoposkihanhi siirretään lintudirektiivin liitteeseen II. Samassa yhteydessä eduskunta edellytti, että lintudirektiivin 9 artiklassa säädettyjä poikkeusmahdollisuuksia hyödynnetään ja lintujen karkottaminen ampumalla sallitaan myös keväällä pesintärauha huomioiden. Lisäksi eduskunta edellytti, että poikkeusluvalla ammuttujen valkoposkihanhiin hyödyntäminen sallitaan ja että hallitus valmistelee esityksen luonnonsuojelulain muuttamisesta siten, että lintudirektiivin 9 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisen poikkeuksen perusteella mahdollistetaan poikkeusluvalla tapetun valkoposkihanhen haltuotto ja asiallinen hyötykäyttö. (EK 42/2022 vp—KAA 3/2020 vp). Valiokunnan saamien lausuntojen mukaan lintudirektiivin tiukka tulkinta kansallisissa tuomioistuimissa estää lintujen karkottamisen kuoliaaksi ampumalla syksyllä ja tehokkaimpien karkottamiskeinojen käytön keväällä lintujen pesimäaikaan.

Poikkeusluvalla tapetun hanhen hyödyntäminen ei ole voimassa olevan luonnonsuojelulain (9/2023) mukaan mahdollista. Kysymyksessä on kansallinen ratkaisu. Valtioneuvoston piirissä on selvitetty mahdollisuuksia muuttaa kansallista lainsäädäntöä siten, että rauhoitettuun valkoposkihanheen sovelletaan luonnonsuojelulain sijasta metsästyslain säännöksiä, jolloin myös tapetun linnun hyödyntäminen tulee mahdolliseksi. Toistaiseksi asian valmistelu ei ole edennyt hallituksen esityksen antamiseen. Johtuen oikeuskäytännön asettamista rajoista valkoposkihanhiin karkottaminen kuolettavasti ampumalla ei ole ollut mahdollista vuodesta 2023 alkaen. Näin ollen kysymys lintujen hyödyntämisestä ei ole ajankohtainen, Lintudirektiivin muuttaminen nyt ehdotetulla tavalla johtaa siihen, että jatkossa valkoposkihanheen sovelletaan metsästyslakia ja tapetun linnun hyödyntäminen on mahdollista.

Rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta annettua lakia koskevassa vastauksessa (EV 193/2021 vp—HE 154/2021 vp) eduskunta edellytti, että lintudirektiivin mahdollistamia poikkeusmenettelyjä sovelletaan joustavasti merimetsökannan aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseksi. Lisäksi edellytettiin, että valtioneuvosto selvittää viipymättä merimetson aiheuttamia vahinkoja kaupalliselle kalastukselle ja valmistelee erillisen tukijärjestelmästä annettavan hallituksen esityksen, mikäli selvitys osoittaa, että merkittäviä vahinkoja aiheutuu. Valiokunnan saamissa lausunnoissa on todettu, ettei merimetsöjen poistaminen poikkeusluvalla ole helpottunut, eikä merimetson kalastukselle aiheuttamia vahinkoja korvata. Valtioneuvoston tilaama selvitys rajattiin koskemaan suoria vahinkoja, kun taas merimetson aiheuttamat suurimmat vahingot ovat lausuntojen mukaan pääosin välillisiä.

Taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset

Maatalouden pääasiallinen tehtävä on tuottaa ruokaa ihmisille. Hajautettu järjestelmä, jossa ruokaa voidaan tuottaa maan eri osissa ja kullekin alueelle parhaalla tavalla, palvelee kansallista huoltovarmuutta. Valiokunnan mielestä on ensiarvoisen tärkeää rajoittaa valkoposkihanhiin ai-

Valiokunnan lausunto YmVL 6/2025 vp

heuttamia vahinkoja maataloudelle. Luonnonsuojeluun käytettävistä määrärahoista maksetaan vuosittain noin 2 miljoonaa euroa korvauksia sekä rahoitetaan hanhipeltojen perustamista ja hanhipaimentoimintaa ennaltaehkäisevinä toimina. Valiokunnan saamissa lausunnoissa todetaan, että erityisesti hanhipeltojen rahoitusta ja vahinkojen korvaamista on tärkeä jatkaa nykyisen tasoisesti, vaikka metsästys lintudirektiivin muuttamisen myötä tulisi pääsäännöksi. Lausunnoissa korostetaan, että valkoposkihanhiin aiheuttamiin vahinkoihin liittyvän avustus- ja korvausjärjestelmän on pysyttävä vähintään yhtä hyvänä kuin nykyisin. Valiokunta pitää tätä perusteltuna, sillä metsästyksellä ei voida kokonaan poistaa valkoposkihanhiin aiheuttamia vahinkoja. Metsästyksen lisäksi tarvitaan alueita, joille karkotetut hanhet siirtyvät.

Valiokunnan saamissa lausunnoissa on tuotu esiin, että valkoposkihanhet aiheuttavat maatalousvahinkoja kaikkialla muuttoreittinsä varrella, Ruotsissa, Virossa ja Suomessa, sekä talvehtimisalueillaan Alankomaissa, Tanskassa, Saksassa, ja Etelä-Ruotsissa. Nykyään maatalousalueet ovat hanhiin tärkein ruokailualue. Näin ollen kasvanut hanhipopulaatio on johtanut kasvaneisiin maatalousvahinkoihin ja korvauksiin useissa Euroopan maissa. Suomessa esiintyvät valkoposkihanhet ovat joko Suomen kautta läpimuuttavia, arktisella alueella pesiviä lintuja tai eteläisessä Suomessa pesiviä lintuja. Suomen läpi muuttava kanta on ollut noin 1,5 miljoonaa yksilöä. Suomen oma pesimäkanta on 27 000 yksilöä, ja se on kasvanut 12 prosenttia vuosina 2014–2024. Suomessa pesivä valkoposkihanhiin ei aiheuta maatalousvahinkoja. Sen sijaan erityisen vakavia ovat niin sanotun Venäjän arktisen populaation muuttoreitille osuville viljelyksille aiheuttamat vahingot Pohjois-Karjalassa. Vahinkoja ilmenee enenevässä määrin myös muualla itäisessä Suomessa.

Euromääräisesti suurimmat ongelmat ilmenevät keväisin. Syksyllä aiheutuneet vahingot koskevat kasvilajeja, jotka kylvetään syksyllä osana viljelykiertoa, jotta saadaan kevätkylvöjen osalta suunnattua työpanosta muualle. Hanhiin takia tämä hyöty menetetään, sillä keväällä joudutaan tekemään kylvöt uudelleen myös syksyllä kylvetyille alueille. Valiokunnan saamissa lausunnoissa todetaan, että valkoposkihanhiin laidunnus tuhoaa ensimmäisen rehukasvisadon täysin, mikä vaarantaa maatalojen rehuomavaraisuuden ja vaikeuttaa kotieläintuotantoa. Toisin kuin Ruotsissa ja Virossa, Suomessa ei kyetä rajoittamaan vahinkoja tehokkailla karkotuskeinoilla lainkaan lintujen pesimäaikaan. Myös paukkupatruunoiden käyttö on kielletty. Syksyllä karkotukseen voidaan käyttää laajempaa keinovaliokoiamaa, mutta kansallisten tuomioistuimen tulkintakäytännössä sallituksi on muodostunut karkottaminen paukkupatruunoilla, ei kuoliaaksi ampumalla. Samalla on edellytetty, että lähistöllä on hanhille levähdyspaikkoja ja ruokailumahdollisuuksia.

Kotimainen kala on olennainen osa monipuolista, terveellistä ruokavaliota ja siten myös elintarvikehuoltovarmuutta. Valiokunnan saamissa lausunnoissa on tuotu esiin, että merimetsot aiheuttavat monin tavoin vahinkoa kaupalliselle kalastukselle. Merimetsot vahingoittavat saaliita ja pyydyksiä. Etenkin merimetsokolonioiden lähialueilla saaliit jäävät vähäisemmiksi saalistuksen vuoksi. Lisäksi merimetsojen esiintyminen muuttaa kalojen käyttäytymistä. Toisin sanoen kysymys ei ole pelkästään pyydyksille tai niissä olevalle saaliille aiheutuneista vahingoista. Vahingot ovat kuitenkin tutkimuksen mukaan pääosin paikallisia. Tällä hetkellä kalastajille ei makseta korvauksia merimetsojen aiheuttamista vahingoista. Valiokunta pitää tilannetta vakavana ja toteaa, ettei edellä mainitussa eduskunnan lausumassa (EV 194/2021 vp) edellytetyjä toimia ole ilmeisesti tältä osin toteutettu.

Valiokunnan lausunto YmVL 6/2025 vp

Valiokunta nostaa esiin myös kansanterveydelliset ongelmat, jotka liittyvät eläinten rehuksi tarkoitettujen nurmien pilaantumiseen ja ihmisten käytössä olevien nurmi- ja virkistysalueiden sotkeutumiseen. Valiokunnan saaman tiedon mukaan valkoposkikihanhissa ja merimetsoissa esiintyy jonkin verran lintuinfluenssaa. Valkoposkikihanhissa esiintyy vähän salmonellaa. Muita bakteereita kuitenkin esiintyy. Myös vaikutuksia kansanterveyteen tulee valiokunnan käsityksen mukaan pitää silmällä kansallisesti.

Valtioneuvoston kannan mukaisesti valiokunta toteaa, ettei lintudirektiivin liitteitä ole tarkoitettu pysyviksi, vaan direktiivin 15 artiklan mukaisesti komission tulee tarkastella niitä dynaamisesti peilaten ajankohtaiseen tieteelliseen tietoon kunkin lajin osalta. Tämä koskee niin suojeltuja lajeja, jotka eivät enää tarvitse lintudirektiivin suojaa, kuin lajeja, jotka tarvitsisivat lintudirektiivin suojaa lajien pitkäaikaisen säilymisen turvaamiseksi. Ennakkovaikuttamisen kannalta on merkittävää, että valkoposkikihanhi ja merimetsa on molemmat luokiteltu elinvoimaisiksi viimeisimmässä uhanalaisuusarvioinnissa.

Valiokunnan saamissa lausunnoissa todetaan, että tieteellinen tutkimus viittaa selvästi siihen, ettei nykyisellä valkoposkikihanhien populaation koolla hanhien aiheuttamia maatalousvahinkoja voida merkittävästi vähentää ilman kannan rajoittamista. Valkoposkikihanhien ja merimetson kantojen rajoittamaton runsastuminen, kasvuennuste ja levinnäisyysalueiden laajentuminen hyvin todennäköisesti tulee kasvattamaan lajien aiheuttamien vahinkojen määrää. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi hakee valkoposkikihanhien ja merimetson aiheuttamien vahinkojen kestäväksi rajoittamiseksi ratkaisua, jossa metsästyksellä voidaan vaikuttaa valkoposkikihanhien ja merimetson kantojen kokoon.

Perusteet valkoposkikihanhien suojelualueen muuttamiselle

Valkoposkikihanhi on nykyisin Euroopan runsaslukuisin hanhilaji, Ylivoimaisesti suurin osapopulaatio on Venäjän arktisen alueen pesimäkanta, jonka populaation kooksi arvioidaan noin 1,5 miljoonaa yksilöä. Noin puolet populaatiosta ruokailee Kaakkois-Suomen pelloilla keväisin ja syksyisin aiheuttaen maatalousvahinkoja. Ennen valkoposkikihanhien suojelupäätöksiä sen arktinen pesimäkanta oli 1970-luvulla noin 50 000 yksilöä. Suojelu ja maatalouden tehostumisen kautta parantunut talviravinnon määrä ja laatu ovat pienentäneet kuolleisuutta ja kasvattaneet säilyvyyttä. Populaatio on kasvanut noin 8—10 prosentin vuosittaisella kasvunopeudella nykyiseen koonsa. Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) arvion mukaan valkoposkikihanhien populaatio on elinvoimainen.

Valiokunnan saamissa lausunnoissa on käsitelty käytettävissä olevaa valkoposkikihanhikannan suotuisaa suojelutasoa koskevaa tietoa. Sen mukaan valkoposkikihanhien suotuisan populaatiokoon viitearvon arvioidaan olevan Venäjän Arktiselle valkoposkikihanhipopulaatiolle 113 000 pesivää paria. Populaation kokonaisuuslukumäärästä (1,5 milj.) aikuisia pesiviä pareja on arvioitu olevan noin 550 000, joka on noin 4,9 kertaa enemmän kuin suotuisan populaatiokoon viitearvo. Valkoposkikihanhien adaptiivisen hoitosuunnitelman mukaan populaation koon tarkkailua ja erilaisia hallintatoimenpiteitä suositellaan tehtäväksi vertaamalla populaatiokokoa ja suotuisan suojelun viitearvoa varovaisuusperiaatteen mukaisesti. Populaation koon ollessa yli kaksinkertainen verrattuna suotuisan populaatiokoon viitearvoon, populaatiokokoa voidaan rajoittaa metsästyksellä tai poikkeuslupaperusteisella suoja-ammunnalla.

Valiokunnan lausunto YmVL 6/2025 vp

Valkoposkihanhiin aiheuttamat vahingot maataloudelle ovat vuosittain olleet noin 2—4 miljoonaa euroa. Suomessa on valkoposkihanhiin aiheuttamien vahinkojen estämiseen testattu sireenejä, kaasupalloja, haukkaleijoja, ihmishahmoja, kaasutykkejä, lasertykkejä, käsilaseria, hanhipaimenia ja droneja, mutta millään kokeiluilla ei ole saavutettu pysyviä tuloksia, jotka merkittävästi vähentäisivät viljelysvahinkoja. Kansallisessa oikeuskäytännössä on todettu, ettei kovaäänisiä äänikarkottimia tai haulikolla ohi ampumista saa käyttää keväällä muun linnuston pesimäajan vuoksi. Oikeuskäytännön johdosta vuodesta 2023 alkaen poikkeuslupia ei ole myönnetty hanhiin poistamiseen kuolettavasti ampumalla. Sen sijaan tuomioistuimet sallivat karkottamisen paukkupatruunoita käyttäen syksyllä. Tätä pidetään niin sanottuna muuna tyydyttävänä vaihtoehtona tappavalle metsästykselle. Taustalla on tutkimus, jonka mukaan ei voida osoittaa, että kuolettava laukaus on tehokkaampi karkotuskeino kuin paukkupatruunan laukaus.

Valiokunnan saamissa lausunnoissa todetaan, että valkoposkihanhiin aiheuttamien maatalousvahinkojen torjuntakeinojen kustannustehokkuudesta pystytään viimeisen 10 vuoden tutkimustulosten perusteella saamaan hyvä kokonaiskuva. Menetelmät voidaan jakaa karkeasti kahteen luokkaan: passiivisiin karkotteisiin ja aktiiviseen karkottamiseen. Passiivisia karkotteita ovat esimerkiksi kiinteät laserit ja kaasutykkit. Aktiivisessa karkottamisessa ihminen toimii karkottaakseen linnut esimerkiksi lähestymällä, laserilla, paukkupatruunalla, dronella, koiraa ohjaten tai kuolettavasti ampumalla. Kolmas menetelmä on hanhipelto -toimintamalli. Siinä hanhille varataan ruokailupeltoja samalla, kun tärkeimmiltä peltoalueilta hanhia karkotetaan aktiivisesti. Hanhipellon ideana on, että vähentämällä karkottamisesta syntyvää hanhiin turhaa lentelyä paikasta toiseen ja siitä syntyvää energiankulutusta, satovahingot vähenevät paikallisesti tai maakuntatasolla. Lisäksi voidaan mainita hanhipaimentoiminta, jota rahoitetaan julkisista varoista noin 0,5 miljoonalla eurolla. Hanhipeltoja pidetään toimivana ratkaisuna toimivat, mutta lisäksi tarvitaan karkotuskeinoja.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on todettu, että käytössä olevat karkotustoimet ovat lyhytkestoisia ja tehottomia. Käytännössä karkotusta on mahdotonta toteuttaa yksin viljelijöiden omin toimin. Lausuntopalautteen mukaan viljelijät ovat joutuneet tilanteeseen, jossa valkoposkihanhiin aiheuttamat vahingot ja tehokkaiden torjuntakeinojen puute uhkaavat tilojen taloutta ja toiminnan jatkuvuutta. Siinäkin tapauksessa, että valkoposkihanhiin metsästys sallitaan, maatalousvahinkojen korvaaminen tulee edelleen olemaan tarpeen etenkin keväisin. Valiokunta katsoo, että vahinkojen rajoittamiseen tarvitaan kestävä ja tehokas ratkaisu, joka tulee mahdolliseksi Bernin sopimusta ja lintudirektiiviä muuttamalla. Valkoposkihanhiin kantaa tulee voida rajoittaa metsästyksen avulla. Tämä tarkoittaa yksilöiden tappamista kuolettavalla laukauksella nykyisten karkotuskeinojen sijaan. Lisäksi tarvitaan hanhipeltoja ohjaamaan hanhet pois maatalousalueilta sekä hanhiin aiheuttamien maatalousvahinkojen korvaamista entiseen tapaan.

Kaupunkialueilla metsästys ei tule kysymykseen. Suomessa pesivä populaatio ei lähtökohtaisesti aiheuta vahinkoja maataloudelle. Sen sijaan vahinkoja syntyy kaupunkien puistoalueilla ja erilaisille nurmipohjaisille harrastusalueille. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus keskus arvioi, voidaanko poikkeuslupa myöntää vahingoittamattomaan karkottamiseen. Poikkeuslupia on myönnetty valkoposkihanhiin karkottamiseen muun muassa drooneilla ja koirilla kansanterveyden ja yleisen turvallisuuden turvaamiseksi. Vastaavasti kuin maatalousalueilla poikkeuslupan myöntäminen edellyttää usein muun tyydyttävän ratkaisun selvittämistä.

Valiokunnan lausunto YmVL 6/2025 vp

Perusteet merimetson suojeluaseman muuttamiselle

Merimetson osalta Suomessa tavataan sekä pesivää kantaan että keväällä ja syksyllä läpimuuttavaa kantaan. Valiokunnan saaman tiedon mukaan Suomessa pesivän merimetson alalajin kanta on runsastunut yhtäjaksoisesti vuodesta 1996. Nykyisen parimäärän arvioidaan olevan yli 30 000. Vuodesta 2020 lähtien merimetso on pesinyt paikoin myös sisämaassa. Merimetsopopulaation suuruusluokaksi Suomen merialueilla arvioidaan yli 120 000 yksilöä. Myös merimetsokanta on viimeisimmässä uhanalaisuus arvioinnissa todettu elinvoimaiseksi.

Merimetso syö päivässä noin 350—500 grammaa kalaa. Kuten edellä on todettu, merimetsokanta aiheuttaa Suomessa suoria ja välillisiä vahinkoja erityisesti kalataloudelle. Sen vaikutuksia uhanalaisiin vaelluskaloihin on tutkittu vähän. Merimetsoilta myönnettyjen poikkeuslupien perusteena on tyypillisesti kalataloudelle tai metsille aiheutuvan vakavan vahingon estäminen. Lupia on myönnetty munien öljyämiseen, pesäpuiden kaatamiseen ja pesien hävittämiseen sekä merimetsojen ampumiseen syksyisin lintujen pesimäajan jälkeen. Poikkeuslupa perustuvien toimenpiteiden tarkoituksena on vahinkojen torjunta tai ehkäiseminen alueellisesti tai paikallisesti, ei laajamittainen kannan säätely.

Merimetsoa koskevan poikkeuslupan edellytyksenä on, että vahingon luonne on vakava, ja tämän kynnyksen ylittymistä arvioidaan tapauskohtaisesti asiantuntijalausuntojen perusteella. Tuoreen oikeuskäytännön valossa merimetson karkottaminen ampumalla ei enää vaikuta mahdolliselta edes syksyllä. Näin ollen toimenpiteinä on ensisijaisesti munien öljyäminen ja pesien hävittäminen. Näillä toimenpiteillä ei kuitenkaan saa häiritä muun linnuston pesintärauhaa. Kei-not merimetson aiheuttamien vahinkojen torjuntaan ovat entistä rajallisemmat.

Merimetson suojeluaseman muuttaminen ei edellytä Bernin sopimuksen muuttamista, vaan mahdollisuus metsästyksen aloittamiseen riippuu lintudirektiivin tarkastelusta. Valiokunta korostaa jälleen, ettei lintudirektiivin luomaa suojelujärjestelmää ole tarkoitettu pysyväksi, vaan lajien suojelustatusta tulee tarkastella tieteen ja tekniikan kehityksen perusteella. Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää tärkeänä, että lintudirektiivin liitteiden muuttamisen menettelyä tarkistetaan niin, että se mahdollistaa liitteiden muuttamisen suotuisan suojelun tasolla olevien populaatioiden osalta nykyistä joustavammin.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto YmVL 6/2025 vp

Helsingissä 8.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Mikkonen vihr

jäsen Pauli Aalto-Setälä kok

jäsen Noora Fagerström kok

jäsen Eveliina Heinäluoma sd

jäsen Vesa Kallio kesk

jäsen Mai Kivelä vas

jäsen Hanna Kosonen kesk

jäsen Johan Kvarnström sd

jäsen Jorma Piisinen ps

jäsen Merja Rasinkangas ps

jäsen Tere Sammallahhti kok

jäsen Saara-Sofia Sirén kok

varajäsen Ari Koponen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Susanna Paakkola

Valiokunnan lausunto YmVL 6/2025 vp
Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Euroopan unionin lintudirektiivin (E 11/2025 vp) tarkoitus on Euroopan Unionin alueella luonnonvaraisesti elävien lintujen suojelu. Luontokato etenee edelleen ja monien lajien tilanne myös Euroopassa heikkenee. Näissä olosuhteissa lintudirektiivin tehtävien muutosten kärki tulisi olla suojelutilanteen parantaminen ja uhanalaistuneiden lajien suojelun vahvistaminen. Valitettavasti esitykset lintudirektiivin muutoksiin keskittyvät heikennyksiin. Euroopan linnuston heikon tilan huomioiden Suomen vaikuttamisen painopiste tulisi olla uhanalaisten lajiston parempi suojelu.

Kyse on myös lintudirektiivin olemassaolon oikeutuksesta ja hyväksyttävyydestä. Siksi lintudirektiivin liitteiden tulisi heijastaa lintujen uhanalaisuuden tilannetta. Ajantasainen listaus suojeltavista lajeista auttaisi turvaamaan perustarkoituksen, joka direktiivillä on. Samoin ajantasainen lajien listaus auttaa kohdentamaan suojelutoimia uhanalaisten lajien suojeluun todellisen tarpeen mukaan.

Valkoposkihanhen osalta lajin kannan tilanne on merkittävästi erilainen kuin mitä se vuosikymmeniä sitten lintudirektiiviä laadittaessa. Lajin kanta on vahvistunut merkittävästi ja myös asiantuntija-arvioiden mukaan kanta kestäisi lisääntyvän metsästyksen. Tätä taustaa vasten pidämme hyväksyttävänä valkoposkihanhen siirtämistä lintudirektiivin liitteeseen II. Merimetson liitesirtoa emme katso perustelluksi. Valkoposkihanhen liitesirron kanssa tulisi samanaikaisesti ehdottomasti tehdä uhanalaistuneiden lajien päivittäminen liitteeseen I.

Pääosa valkoposkihanhen kokonaiskannasta muuttaa Suomen kautta pysähtyen ruokailemaan etenkin itäsuomalaisilla pelloilla aiheuttaen merkittäviä viljelyvahinkoja etenkin keväisin. Koska laji on lintudirektiivin I liitteen mukaan suojeltava laji, on viljelyvahingot korvattu luonnonsuojelun määrärahoista. Viime vuosina korvaus- ja karkoituskulut ovat olleet 2—4 miljoonaa. Koska lajin kanta on todellisuudessa elinvoimainen, niin luonnonsuojelun niukkojen määrärahojen kohdistaminen siihen ei ole luonnon monimuotoisuuden edistämisen näkökulmasta perusteltua. Jatkossa viljelyvahinkojen korvaukseen tarvitaan muuta kuin luonnonsuojeluun tarkoitettua rahoitusta.

On huomattava, että valkoposkihanhen liitesirto ei yksistään ole toimiva ratkaisu hanhien aiheuttamiin vahinkoihin. Liitesirron jälkeenkin valkoposkihanhen metsästyksessä on noudatettava muutto- ja pesimäaikaan liittyviä rajoituksia. Olennaista haittojen ennaltaehkäisyyn kannalta on varmistaa toimivat ja riittävät lintupellot etenkin kevään muuttoaikojen osalta. Sillä ilman, että linnuilla on paikkaa mihin ne voivat siirtyä ruokailemaan aiheuttamatta viljelyvahinkoja, ei metsästykselläkään tapahtuvalla karkoituksella ole vaikuttavuutta.

Merimetson kanta on kasvanut, mutta se ei ole millään lailla valkoposkihanheen verrattavalla tasolla. Itämeren osalta on tärkeää huomioida, että merimetso onnistuttiin metsästyksellä jo kertaalleen 1900-luvun alkuun mennessä hävittämään kokonaan Itämeren alueelta. Merimetsolle on olemassa jo merkittävä määrä erinäisiä poikkeuslupia, joilla haittoja minimoidaan. Lisäksi tärkeää on huomioida, että merkittävä osa Suomen alueella etenkin syksyisin tavattavista merimetsoista

Valiokunnan lausunto YmVL 6/2025 vp
Eriävä mielipide

on läpimuuttajia. Näin ollen kohdistamalla metsästystä näihin yksilöihin ei saada vaikutusta Suomessa pesiviin merimetsoihin.

Valkoposkihanhen ja merimetson sijaan keskeinen huomio täytyisi kiinnittää uhanalaistuneisiin lajeihin siirtämällä niitä lintudirektiivin suojan piiriin. Lajeja, joista täytyisi aloittaa ovat punasotka (*Aythya ferina*), tukkasotka (*Aythya fuligula*), jouhisorsa (*Anas acuta*), töyhtöhyppä (*Vanellus vanellus*) ja kuovi (*Numenius arquata*), jotka kaikki ovat EU:n alueella uhanalaisia.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ei yhdy valtioneuvoston kantaan vaan ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8.5.2025

Krista Mikkonen vihr
Mai Kivelä vas